

DO YOU SPEAK ENGLISH?

Språklæring – språk underveis

Ingebjørg Mellegård, Høgskolen i Østfold

Aktiv bruk av målspråket i klasserommet legger grunnlaget for språklæring. Språklæring er en bevisstgjøringsprosess som går parallelt med språkutviklingen, og det ene er en katalysator for det andre.

Jeg må bare innrømme at jeg er en av de lærerne som har snakket og undervist mye på norsk i engelsktimene. Men nå har jeg prøvd å endre denne praksisen; til å begynne med var elevene litt forvirret

og noen til og med irritert på meg, men etter et par uker roet klassen seg, og nå vil elevene bruke engelsk så ofte de kan. Det er så moro å se hvor ivrige de har blitt, og de kan jo så mye.

Denne uttalelsen fra en lærer på 5. trinn kan representere hva mange lærere på barnetrinnet uttrykker når jeg møter dem i etter- og videreutdanning. For en lærer som kjenner seg usikker i mål-

språket, kan det lett bli slik at tryk-
heten i å snakke på morsmålet seirer
over usikkerheten i å kommunisere på
målspråket. Men som læreren ovenfor
har erfart, kan en omlegging til bevisst
målspråkbruk føre til positive endringer
av læringsmiljøet slik at elevene selv tar
språket mer aktivt i bruk.

Språklæring i en større sammenheng.

Med Kunnskapsløftet (LK06) har språk-
læring fått en tydeligere og mer fram-
tredende plass i læreplanen som ett av
tre hovedområder i engelsk og frem-
medspråk. Gjennom mitt mangeårige
virke innenfor etter- og videreutdanning
i engelsk har jeg sett at lærere sitter inne
med god kunnskap om barns språk-
læring; læreren har lang erfaring fra å
undervise i språk, har i mange år obser-
vert barn lære språk, er selv en språk-
lærende, har pedagogiske verktøy –
med andre ord, en bred og sammensatt
kunnskap. Utfordringen, slik jeg ser det,
ligger i å bevisstgjøre seg egen kunn-
skap og forene de ulike delene av sin
kompetanse slik at den framstår tydelig,
sammenhengende og helhetlig for lære-
ren selv. Med nye læreplaner følger nye
begreper; de innebærer ikke nødven-
digvis nytt innhold, men kan bidra til å
rydde opp i og se tidligere kunnskap i en
ny og større sammenheng og dermed
bidra til å videreutvikle den helhetlige
forståelsen.

Hovedområdet *Språklæring* i LK06 i
engelsk definerer tre delområder: *kunn-
skap om språket, språkbruk og innsikt i
egen språklæring*. For å nå denne kunn-
skapen må man kunne vurdere egen
språkbruk, kjenne seg selv som språk-

bruker og definere egne behov og velge
strategier og arbeidsmåter. Dette kan
forstås slik at innsikt i egen språklæring
utvikles gjennom aktiv språkbruk; språk-
læring er en bevisstgjøringsprosess
som går parallelt med språkutviklingen,
og det ene stimulerer det andre til videre
utvikling. Dette gjelder så vel for læreren
som for eleven.

**// ... innsikt i egen språk-
læring utvikles gjennom
aktiv språkbruk; språklæ-
ring er en bevisstgjørings-
prosess som går parallelt
med språkutviklingen, og
det ene stimulerer det an-
dre til videre utvikling**

Læreren som språkbruker. En lærer på
første trinn skrev i sitt refleksjonsnotat
etter endt etterutdanningskurs i engelsk
følgende:

*The most important thing I have learnt
from this course is to speak English in class.
I have never done that. I have taught the
pupils words. Now I try to communicate; I
struggle, but I like it.*

Læreren betydning som målspråk-
bruker i elevenes språklæring kan ikke
understrekes sterkt nok. Det er gjennom
vår praksis at vi som lærere formidler til
elevene hva vi tror fører til læring. Ved
selv å være en bevisst og aktiv målspråk-
bruker forteller vi elevene, samtidig som
de får den språklige inputen, at det er
ved å bruke språket vi lærer språket.

I forrige læreplan, L97, var det tydelig
uttrykt at "Kommunikasjonen i klasse-
rommet skal i hovedsak foregå på
engelsk". I LK06 er dette ikke så ekspli-
sitt uttrykt, men desto mer implisitt: i
formålet for faget, hovedområdene, de
grunnleggende ferdighetene og kompe-
tansemålene. Målet er *kommunikasjon*,
og det blir umulig å komme dit om ikke
målspråket tas i bruk kommunikativt,
fra første dag. Det hjelper lite å under-
streke for elevene hvor viktig og nød-
vendig det er å bruke målspråket om vi
selv ikke praktiserer hva vi "forkynner".
Språklæring starter i det øyeblikket vi
møter eleven om morgenen, når vi hilser,
i morgensamlingen, når vi instruerer, når
vi småprater i gangen. Gjennom hele
dagen bruker vi språket, og språklæring
skjer. Derfor er vår bevissthet som språk-
brukere av helt grunnleggende verdi for
elevenes læringsprosess. Målspråket må
selvfølgelig tilpasses målgruppen, fra de
enkle frasene i begynneropplæringen til
mer sammensatte strukturer på de høyere
trinnene, og også innenfor den samme
elevgruppa vil det være behov for en
differensiert og tilpasset språkbruk.

Læreren bevissthet om et aktivt og
funksjonelt målspråk vil være avgjørende
for å tilrettelegge for språklæringen.
For en tid tilbake var jeg i praksisbesøk
på tredje trinn hvor elevene arbeidet
med ordklasser og preposisjoner spesi-
elt denne dagen. Læreren vekslet helt
naturlig mellom norsk og engelsk og
elevene responderte tilsvarende på
norsk og engelsk; disse elevene erfarte
språklæring gjennom aktiv bruk
av språket og i et kontrastivt
perspektiv ved sammenligning

mellom språk – i tråd med hovedområdet *Språklæring* i LK06. I denne klassen har elevene fra første skoledag erfart at engelsk er et kommunikasjonsspråk – et tilstedeværende bruksspråk i hverdagen.

En livslang prosess. De færreste av oss som underviser i språk er *native speakers* av målspråket. Å lære et språk er en livslang prosess, og vi må vise elevene at det er slik. Vi må tørre å snakke "feil" og si at det er uttrykk vi ikke kjenner på målspråket. På morsmålet korrigerer vi oss selv eller starter utsagnet på nytt når vi ser at det ikke fungerer; i enda større grad må vi tillate oss å kunne bruke denne strategien i målspråket når vi ser at budskapet vårt ikke blir klart og kommunikasjonen forstyrres. Som lærere er det viktig at vi kjenner oss selv som språklærende: hvilke strategier bruker jeg når jeg strever med å finne det riktige uttrykket, hvordan utvikler jeg ordforrådet mitt, hva gjør meg nysgjerrig på språk?

I mitt arbeid møter jeg mange lærere som klart uttrykker at de ikke er komfortable som målspråkbrukere i klasserommet. Det er ingen god situasjon når en som lærer kjenner at egen kompetanse er utilstrekkelig. Annamaria Pinter (2009:12) påpeker at språklærere, spesielt i begynneropplæringen, er den viktigste kilden for elevenes språklige input; "barn lærer nye språklige former i meningsgivende kontekster slik at det å lytte til læreren er essensielt både som modell for uttale og for å tilrettelegge for muligheter for å forstå ny input ut ifra sammenhengen" (egen oversettelse). Så får det heller stå til om målspråket ikke har den flyten vi selv skulle ønske.

Som lærere har vi også et eget ansvar for kontinuerlig å utvikle vår egen språkferdighet. Selv leser jeg stadig barne- og ungdomsbøker fordi det gir meg vokabular og innblikk i barn og unges språksjangre. Som språklærer må jeg trene på språket, rett og slett øve inn ord og uttrykk jeg trenger for ulike temaer og

// ... Språklæring starter i det øyeblikket vi møter eleven om morgenen, når vi hilser, i morgensamlingen, når vi instruerer, når vi småprater i gangen

kunne instruere aktiviteter og småprate med elevene. En lærer fortalte at hun og mannen pleide å snakke engelsk ved middagsbordet, en annen fortalte at hun og en kollega alltid maillet på engelsk. På lik linje med elevene bør vi lete etter enhver mulighet til å praktisere målspråket, både i og utenfor klasserommet. En økt trygghet hos læreren som målspråkbruker fører til et læringsmiljø der elevene tør å prøve ut språket spontant og i dagligdagse situasjoner.

Språklæring – doing and reflecting. Selv om språklæring er definert som et eget hovedområde i LK06, er ikke språklæring en separat disiplin, men derimot en integrert og naturlig del av enhver læringsøkt. På samme måte som læreren ønsker at elevene skal utvikle innsikt i egen læring og bli en selvgående språklærende, er det nødvendig at læreren fokuserer på effekter av læringsaktivitetene:

I had created an English wall in my classroom. The pupils really enjoyed it and were enthusiastic throughout the process. But, somehow they seemed to lose their interest after a while. I don't know why, but perhaps it has something to do with me as a teacher....

Denne uttalelsen kom som et hjertesukk i en erfaringsdeling på et etterutdanningskurs. Donald Schön omtaler læreren som "reflective practitioner" og argumenterer for at i enhver økt bør lærerens innsikt i barns språklæring skinne igjennom (I: Williams & Burden 2006). Lærerens refleksjon over egen undervisningspraksis parallelt med elevenes refleksjon over egen læring fører til økt innsikt i språklæring og danner en felles plattform for valg av arbeidsmåter.

Learning by doing er fortsatt gjeldene. Imidlertid kan dette ikke lenger stå alene, men må etterfølges av refleksjon for å motivere elevene til å være bidragsyttere og utvikle kunnskap om egen læring. Det handler om å lære å lære. Refleksjon er en sjanger som har sin egen uttrykksform og må læres/øves – i denne sammenhengen et språklæringsspråk. Annamaria Pinter (2009) understreker språkets betydning i læringsprosessen; læring kommer til uttrykk gjennom språket, og innsikt i læring utvikles i samtalen mellom lærer og elev. Dette innebærer å utvikle et tydelig språklæringsspråk tilpasset elevene slik at det blir et felles verktøy for refleksjon.

Refleksjon satt i system. I Halden kommune har skolene satt fokus på læringsfremmende praksis gjennom prosjektet